

ԱԼԻՆԱ ԱՇՈՏԻ
ՓԱՀԼԵՎԱՆՅԱՆ

Արվեստագիտության թեկնածու,
Երևանի Կոմիտասի անվան պետական կոնսերվատորիայի պրոֆեսոր
E-mail: alinapahlevanyan1@gmail.com

ՀԱՎԱՔՉԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ԴԵՐԸ ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ
ՖՈՒԿԼՈՐԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ՄԵՋ
ԵՎ ԿՐԹԱԿԱՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳՈՒՄ

Հավաքական աշխատանքը ֆուլկլորագիտության կարևորագույն ոլորտն է, կարելի է ասել՝ հիմքը, որովհետև նյութ է տալիս ուսումնասիրության համար: XIX դարասկզբի ազգային ինքնաճանաչողության համընդհանուր վերելքի այիքը խթանեց հավաքական աշխատանքը գիտության տարրեր ոլորտներում՝ մեծ թափով սկսեցին ծավալվել հնագիտական պեղումները, ազգագրական բազմապիսի տեղեկությունների, բանահյուսական նյութերի գրառումները և դրանց գիտական ուսումնասիրությունները: Երաժշտական ֆուլկլորագիտությունը յուրահատուկ ոլորտ լինելով՝ երաժշտական գրագիտության առումով, մի քանի տասնյակ տարով հետ մնաց վերոհիշյալ հումանիտար գիտություններից և սկսեց բուռն կերպով զարգանալ միայն XIX դարավերջից և XX դարասկզբից: Այդ աշխատանքի փայլուն սկիզբը և գիտական հիմքը, ինչպես հայտնի է, դրեց Կոմիտասը:

Կոմիտասի հավաքական գործունեությունը յուրահատուկ է հայ ազգային երաժշտական «դեմքի» բացահայտման ուղղությամբ ունեցած իր բախտորոշ նշանակությամբ: Հավաքական աշխատանքում նա կիրառել է այցելած տարածքներում պարբերաբար և տևական ուսումնասիրության մեթոդը, ինչը հնարավորություն է տվել նրան իր ժամանակին կենցաղում հնչող ծով նյութից ընտրություն կատարել և գրառել այն գեղջկական նմուշները, որոնք համապատասխանել են իր նախանշած գիտական նպատակներին՝ բացահայտել ազգային երաժշտական լեզվի տեսակետից ամենատիպականը և գեղարվեստորեն արժեքավորը: Կոմիտասն իր ձայնագրությունները կատարել է ատոդիտիվ եղանակով, անմիջականորեն երգասացի ձայնից հայկական ձայնանիշերով:

Կոմիտասի հորդորով իր հետքերով գնաց Էջմիածնի Գևորգյան հոգևոր ճեմարանի իր լավագույն սան՝ Մայրիդոն Մելիքյանը, որն իր բեղուն հավաքական աշխատանքով մեծապես հարստացրեց հայ երաժշտական ֆուլկլորի շտեմարանը նոր, անգնահատելի նմուշներով:

Բոլոր երկրներում ֆուլկլորագիտությամբ զբաղվող երաժիշտները քաջ գիտակցում էին հավաքական լուրջ աշխատանք ծավալելու անհրաժեշտությունը և հրատապությունը, քանի որ խոսքը բանավոր, հարափոփոխ, անցավոր մարդու կյանքի հետ անմիջականորեն կապված երևույթի մասին է: Հիմնավորելով հավաքական աշխատանքի անհետաձգելիությունը՝ ռուս երաժշտագետ Լ. Կուլակովսկին գրում է. «Ի տարբերություն հնագիտական գտածոների, ֆուլկլորային «հանքաշերտերը» սպասել չեն կարող: Հնագետները գործում են հանգիստ, անշտապ <...> Նրանք գիտեն՝ հնագույն շինությունների, ամանեղենի, զենքի բեկորները, որոնք գետնի տակ մնացել են հազարամյակներ, տարիների ընթացքում էլի կղիմանան: Այլ է ֆուլկլորագիտության մեջ: Ծերունիները, որոնց թուլացող հիշողության ծայրերից եթե մենք առաջին իսկ հանդիպման ժամանակ չհասցրեցինք կորզել ամեն արժեքավորը, չեն սպասում երկրորդ այցելության, մեռնում կամ պարզապես զառամում են և մոռանում իրենց բոլոր երգային հարստությունները: Իսկ նրանց երեխաները, հաճախ չենթադրելով, թե ինչպիսի արժեքների է տիրապետում ավագ սերունդը, չեն յուրացնում դրանք: Ֆուլկլորային «բլուրները» մեր աչքի առաջ ձյան պես հալվում են, ցրվում մատախտղի պես» (1. էջ 3):

Հավաքական աշխատանքի հրատապության գիտակցումն էր, որ Կոմիտասի Կ. Պոլսո շրջանի հինգ նըշանավոր սաներից մեկին՝ Միհրան Թումաճանին մղեց 1915 թվի եղեռնից փրկված և Եվրոպայի ու Ամերիկայի Միացյալ Նահանգների քաղաքներում ապաստան գտած հայերից գրառել նրանց հիշողության մեջ պահպանված անհամար գանձերը: Կոմիտասի հետ շփումը, նրա անգնահատելի դասերը երիտասարդ Թումաճանի սրտում անմար սեր առաջացրեցին ժողովրդական երգարվեստի, բառ ու բանի նկատմամբ, և նա գիտակցաբար նվիրվեց հավաքական աշխատանքին, որի շնորհիվ հայ ֆուլկլորագիտությունը հնարավորություն ստացավ ուսումնասիրել նաև Արևմտյան Հայաստանի ժողովրդական երգարվեստը:

«Երաժշտական Հայաստան» ամսագրի խմբագրական խորհրդի երաշխավորությամբ՝ Ծովինար Հրայրի Մովսիսյանի 11. 11. 2020 թ., ընդունվել տպագրության՝ 10.12.2020 թ., ներկայացրել է հեղինակը՝ 8.12.2020 թ.

Բավական լայն է Թումանյանի հավաքչական աշխատանքի «աշխարհագրությունը»՝ Սոֆիա, Ֆրիդլանդ, Կ. Պոլիս, Իզմիր, Ադանա, Տիգրանակերտ, Հայեպ, Դամասկոս, Կահիրե, Ալեքսանդրիա, Փարիզ, Բեռլին, Նյու-Յորք, Բոստոն և շատ ուրիշ վայրեր: Սա իսկապես մեծ սխրանք էր՝ հավաքել շուրջ հազար ֆոլկլորային նմուշ սեփական նախաձեռնությամբ, առանց որևէ կողմնակի օգնության: Այդ հարուստ հավաքածուն պարունակում է տարբեր ժանրերի ավանդական ժողովրդական երգեր, ներկայացված ըստ ծագման վայրի՝ Կոստանդնուպոլսի շրջանում գտնվող Բուրսահայի հայաբնակ վայրերից մինչև Վանա լճի ավազանին պատկանող Վասպուրական աշխարհը:

Ինչպե՞ս հավաքել ֆոլկլորային նյութը, որպեսզի արդյունքն առավել լավ լինի, ինչպե՞ս աշխատել երգասացների հետ, ինչպե՞ս տրամադրել նրանց, որ հասկանան, թե ինչ է հավաքողի փնտրածը: Այս բոլոր հարցերի հանգամանալի պատասխանը գտնվում է Միհրան Թումանյանի հանձնարարականներում, որոնք պարունակվում են նրա «Հայրենի երգ ու բան» քառաստորյակի առաջին գրքի նախաբանում: Նա գտնում է, որ հավաքչական աշխատանքի ասպարեզում երաժշտական ուսումնական հաստատությունների մեջ ստացած գիտելիքները շատ կարևոր և օգտակար են ուսանողի նախասիրական հակումն ի հայտ բերելու իմաստով: Եվ քանի որ հավաքչական աշխատանքին մասնակցելիս ուսանողը ծանոթանում է ուսումնասիրվող վայրին վերաբերող բանահյուսական և ազգագրական նյութերին, պատմությանը, աշխարհագրական դիրքին, առնչությանը պատմական Հայաստանի այս կամ այն ազգագրական գոտու հետ, ապա հասկանալի է, թե որքանով են հարստանում նրա գիտելիքները, ինչպիսի հնարավորություն է ստեղծվում ապագա ֆոլկլորագետի համար դառնալ ժամանակակից գիտությամբ և հմտություններով զինված մասնագետ:

Հայաստանում արդի պայմաններում կատարվող հավաքչական աշխատանքն անշուշտ, պահանջում է նոր մոտեցումներ, հիմնված հնի փորձի վրա և հարքստացած ժամանակակից պատկերացումներով: Այսօր, երբ տարեց-տարի բարակում է նախկինում հորդառատ ֆոլկլորային «գետը», առավել քան երբևէ կարևորվում է հավաքման անհետաձգելի կազմակերպումը: Ավելացնենք նաև, որ այսօրվա պայմաններում չափազանց կարևորվում է յուրաքանչյուր ավանդական նմուշ՝ պահպանված ավագ սերնդի հիշողության մեջ, հայտնի երգատեսակների յուրաքանչյուր նոր տարբերակ, նույնիսկ երգի մի հատված, մի բեկոր, որը կարող է ազդակ հանդիսանալ այդ երգատեսակի նպատակալաց որոնումների համար: Այդ ամենը բարեբեր նյութ է արդի ֆոլկլորային կենցաղի ուսումնասիրման, ժամանակին գուզընթաց ժողովրդական երգարվեստում կատարվող լուրջ տեղաշարժերի ընկալման և գիտական մեկնաբանության համար:

Ֆոլկլորի կենցաղավարման արդի վիճակի ուսումնասիրությունը կարող է կատարվել երկու սկզբունքով՝ ստացիոնար հետազոտության և գիտարշավների պարբերաբար կազմակերպմամբ: Իհարկե ստացիոնար ձևն

առավել արդյունավետ է, քանի որ ուսումնասիրվող վայրում հիմնական հետազոտության կետ ունենալու դեպքում, այսինքն ականատեսն ու հնարավոր մասնակիցը լինելով ժողովրդի կյանքի տարբեր պահերի իրադարձություններին՝ տոնախմբություններին, ժողովրդական օրացուցային ծեսերին, հարսանիքներին, հուղարկավորություններին, մասնագետները հնարավորություն են ստանում ձայնագրել, նկարահանել այդ ամենն իր տեղում, իր ժամանակին: Գրառված նմուշները մեծ նշանակություն ունեն նաև այն հարցի ուսումնասիրման համար, թե որն է ժամանակակից երգատեղծության առնչության աստիճանն ավանդական երգամտածողության հետ:

Ժողովրդական մշակույթն ուսումնասիրող գիտահետազոտական ինստիտուտները հնարավորություն ունեն կիրառել և ստացիոնար, և գիտարշավային մեթոդները, ընդ որում նրանք կարող են կազմակերպել նաև այսպես կոչված «կոմպլեքսային գիտարշավ», որի կազմում ընդգրկվում են տարբեր մասնագետներ՝ բանագետներ, ազգագրագետներ, երաժշտագետներ, պարագետներ, գործիքագետներ, կերպարվեստագետներ, սոցիոլոգներ, հոգեբաններ և այլն:

Ուսումնական նպատակներով կազմակերպվող ուսանողական գիտարշավները դասախոսների ղեկավարությամբ, բնականաբար, չեն կարող ստացիոնար բնույթ կրել: Դրանք կազմակերպվում են ժամանակ առ ժամանակ, ելնելով ուսումնական ծրագրերով սահմանված նորմերից: Կոնսերվատորիայում հավաքչական աշխատանքին ծանոթացումը կազմում է «Հայ ժողովրդական երաժշտական ստեղծագործություն» դասընթացի ուսումնասիրման գործնական, չափազանց կարևոր մասերից մեկը: Երկու կիսամյակի ընթացքում ուսումնասիրվող, հայագիտական նշանակություն ունեցող այդ կուրսը մտնում է մասնագիտական դասընթացների ցանկի մեջ: Ուստի և ուսանողական գիտարշավներին մասնակցում են այդ լիակատար կուրսն անցնող ապագա երաժշտագետները, կոմպոզիտորները և խըմբավարները, որոնց համար հավաքչական աշխատանքին մասնակից լինելը կարևոր քայլ է ազգային երգամտածողության էությունը ճիշտ ըմբռնելու ճանապարհին: Ուսանողի համար անմոռանալի տպավորություն է դառնում ազգային արմատների հետ սերտորեն առնչվելը, ժողովրդական երգի ունկնդրումը հենց նրա ստեղծողների և կրողների՝ ժողովրդական երգասացների կատարմամբ, ծանոթացումը գյուղական կենցաղի հետ:

Ուսումնական յուրաքանչյուր կիսամյակում գիտարշավ կազմակերպելու համար ընտրվում է ամենահարմար ժամանակը, երբ գյուղացիները ծանրաբեռնված չեն դաշտային աշխատանքներով և կարող են որոշակի ժամանակ տրամադրել գիտարշավի մասնակիցներին: Դա ոչ գարունն է՝ ցանքսերից հետո և աշունը՝ բերքահավաքի ավարտին:

Չափազանց կարևոր է նաև գիտարշավի վայրի ընտրությունը: Դա կարող են լինել այն շրջանները, որտեղ նախկինում արդեն կատարվել են հավաքչական աշխատանքներ, որոնց ընթացքում պարզվել է, որ դեռ շատ նյութ կա հավաքելու, կան չընդգրկված գյուղեր,

կամ երգասացների հասցեներ, որոնց դեռ չի հաջողվել այցելել: Կարող է լինել նաև երբևէ չայցելած շրջան: Այդ դեպքում վաղորոք կատարվում է որոշ «հետազոտական» աշխատանք պարզելու համար, թե ընտրված շրջանի գյուղերում կամ արդյոք ավանդական ֆոլկլորի կրող տարեց երգասացներ և ուլքեր են նրանք: Համապատասխան հասցեներ ունենալով՝ արդեն տեղում շարունակվում է գյուղերում հայտնի, իրապես կրողի համբավ ունեցող երգասացների որոնումը և հայտնաբերումը:

Երգասացներից ոմանք աչքի են ընկնում գեղեցիկ ձայնով, երգի գեղարվեստական կատարմամբ, մյուսները և՛ կատարողական ձիրքով, և՛ հարուստ երգացանկով, և՛ ավանդույթների գերազանց իմացությամբ: Նման մարդիկ շատ հաճախ հանդիպում են հատկապես ծերերի շրջանում և մասնավորապես կանանց, որոնք թե՛ Կոմիտասի և թե՛ հունգարացի կոմպոզիտոր և ազգագրագետ Բելա Բարտոկի կարծիքով ավանդական ֆոլկլորի երգատեսակների հետաքրքրական տարբերակների գիտակներ են, ժողովրդական երգի իսկական «շտեմարան»:

Երևանի Կոմիտասի անվան պետական կոնսերվատորիայում ֆոլկլորային հավաքչական աշխատանքն սկսվեց կես դար առաջ, հենց 1969 թվականից, երբ ստեղծվեց Հայ ժողովրդական երաժշտական ստեղծագործության կարիները՝ ի նշանավորումն Կոմիտասի ծննդյան 100-ամյակի: Առաջին գիտարշավի ղեկավարն էր կարիների վարիչ, «Հայ ժողովրդական երաժշտական ստեղծագործություն» դասընթացի հիմնադիր՝ պրոֆեսոր Մարգարիտ Արամի Բրուտյանը: Այդ գիտարշավի ընթացքում հավաքված նյութը վերծանվեց, նոտագրվեց և հիմք դարձավ 1984 թվականին հրատարակված «Թային» ժողովածուի համար (վերծանող-կազմողներ՝ Ալինա Աշոտի Փահլևանյան և բանագետ Արուսյակ Շատերի Սահակյան): Այդ ժողովածուի երկրորդ, բարեփոխված հրատարակությունը իրականացվեց 2012 թվականին, այն կազմեց կոնսերվատորիայի հայ երաժշտական ֆոլկլորագիտության ամբիոնի կողմից լույս ընծայվող «Հայ ժողովրդական երգեր և նվագներ» մատենաշարի VII պրակը:

Անցած 50 տարիների ընթացքում կոնսերվատորիայի ուսանողական գիտարշավախմբերի ջանքերով արդեն հավաքվել է շուրջ 16.000 ֆոլկլորային նմուշ, որի մի զգալի մասն արդեն վերծանված է: Դրանք ոչ միայն նյութ են մատակարարում ամբիոնում դասավանդվող «Վերծանություն» դասընթացի համար, այլ դառնում են հայ ժողովրդական երգերի և գործիքային նվագների նոտագրված հավաստի նմուշներ՝ պատրաստ ուսումնասիրության և հրատարակման: Օրերս լույս տեսավ կոնսերվատորիայի վերը նշված մատենաշարի XV հատորը (3.):

Քանի որ ուսանողական գիտարշավներից յուրաքանչյուրը նվիրված է հանրապետության որևէ մեկ շրջանին, ապա և ժողովածուներ կազմելիս պահպանվում է նույն սկզբունքը, որի արդյունքում մատենաշարի յուրաքանչյուր պրակ ներկայացնում է որոշակի շրջանի տեղական ավանդույթի և պատմական Հայաստանի

որևէ ազգագրական գոտու ժողովրդական երաժշտական մշակույթի հարաբերակցության բարդ, միևնույն ժամանակ չափազանց հետաքրքրական պատկերը:

Անցած տարիների ընթացքում կազմակերպվել է 30-ից ավելի գիտարշավ դեպի տարբեր շրջաններ՝ Թալին, Մեղրի, Սպիտակ, Եղեգնաձոր, Արթիկ, Անի, Ապարան, Էջմիածին, Հոկտեմբերյան, Բաղրամյան, Հրազդան, Մարտունի: Ձայնագրություններ են կատարվել Երևանում, Լենինականում (Գյումրի), նաև հանրապետությունից դուրս գտնվող հայաբնակ վայրերում՝ Ադլերի և Մեծ Սոչիի շրջաններում, Կիրովաբադում, Ախալցխայում և այլուր: 1986-1988 թվականների ընթացքում գիտարշավներ են կազմակերպվել նաև Արցախում՝ Ստեփանակերտի, Հաղրութի և Մարտունու շրջաններում, որոնց շնորհիվ հավաքվել է մի քանի տասնյակ արժեքավոր ավանդական նմուշ, գրի առնված տարեց երգասացներից (80-ից մինչև 114 տարեկան): Այդ գիտարշավների նախաձեռնողն էր ամբիոնի աշխատակից Միրա Գասպարյանը: Հավաքված նյութի ժանրային կազմը բավական հարուստ է՝ աշխատանքային, ծիսական, սիրային-քնարական, զինվորագրության, պատմա-հայրենասիրական, աշուղական, մանկախաղաց երգեր, կատակերգեր, սգերգեր:

Հավաքչական աշխատանքների ղեկավարությամբ տարբեր ժամանակներում զբաղվել են կարիների և ամբիոնի գրեթե բոլոր դասախոսները՝ Մ. Բրուտյանը, Խ. Մարտիրոսյանը, Ա. Սահակյանը, Ա. Փահլևանյանը, Ն. Աթանասյանը, Կ. Բրուտյանը, Ա. Գևորգյանը, Հ. Էլոյանը, Ա. Կիրակոսյանը և ուրիշներ: Նրանք յուրաքանչյուր գիտարշավից առաջ կատարել են համապատասխան նախապատրաստական աշխատանք, ապահովել խումբը անհրաժեշտ սարքերով և այլ պարագաներով: Տեղում, ձայնագրությունները կատարելիս նրանք ոչ միայն ամրագրել են յուրաքանչյուր երգասացի և հնչող նյութի հետ կապված անձնագրային մանրամասն տվյալները, այլ նաև գրի են առել բազմապիսի հավելյալ տեղեկություններ, երգասացի տված մեկնաբանությունները, սեփական տպավորությունները: Այդ բոլոր նյութերը պահվում են կոնսերվատորիայի հայ երաժշտական ֆոլկլորագիտության ամբիոնի ձայնագրան-արխիվում և նյութ են ծառայում հրատարակվող ժողովածուների գիտական ապարատի համար:

2000 թվականից ամբիոնի որոշմամբ պարբերական ուսումնասիրության վայր ընտրվեց Արագածոտնի մարզի Ապարանի շրջանը, որտեղից առ այսօր գրառվել է շուրջ 2000 նմուշ, ընդ որում ոչ միայն երաժշտական, այլ նաև բանասիրական: Ինչո՞ւ ընտրվեց հատկապես Ապարանի շրջանը: Բանն այն է, որ երգային ավանդույթներով չափազանց հարուստ, երգասեր և ավանդապահ այդ շրջանի ժողովրդական երաժշտական ստեղծագործությունն անցյալ դարի 60-ական թվականներից եղել է տողերիս հեղինակի գիտական ուսումնասիրությունների առարկան: Դեռ ասպիրանտական տարիներից իմ աշխատանքային տեղերում Ապարանին վերաբերող՝ ՀՀ ԳԱԱ Արվեստի ինստիտուտի 1948 և 1969 թվականների գիտարշավային նյութերի վերծանություններ էին կուտակվել, որոնց հիման վրա հետա-

գայում կազմվեցին և հրատարակվեցին «Հայ ժողովրդական երգեր և նվագներ» մատենաշարի I, VIII և X պրակները (4.):

Հետաքրքրությունը՝ շրջանի ֆոլկլորի նկատմամբ նոր ուժով բռնկվեց, երբ իմ մասնագիտական դասարանն ընդունվեց և փայլուն ցուցանիշերով ավարտեց Անահիտ Գևորգյանը: Լինելով ծնունդով ապարանցի՝ նա մեծ եռանդով և սիրով նվիրվեց հարազատ ֆոլկլորի ուսումնասիրմանը: Նույնիսկ դեռ ուսանողական նստարանին նա ձայնագրեց և վերծանեց իր տատի՝ ավանդական ֆոլկլորի կրող, շնորհալի երգասաց Լենա Գևորգյանի հարուստ երգացանկը, որի հիման վրա էլ կազմեց և 2000 թվականին հրատարակեց «Հիշողության ծալքերից» արժեքավոր ժողովածուն՝ հաստատելով, որ նա միանգամայն հասուն մասնագետ է ֆոլկլորագիտության բարդ բնագավառում: Այսօր Ա. Գևորգյանը կոնսերվատորիայի հայ երաժշտական ֆոլկլորագիտության ամբիոնի դասախոս է և զգալի ներդրում ունի թե՛ մանկավարժական, և թե՛ հավաքչական աշխատանքների մեջ: Իսկապես, առանց Ա. Գևորգյանի կատարած նախնական «հետախուզական» աշխատանքի և դրա արդյունքում ստացված՝ երգասացների հասցեների հնարավոր չէր լինի մեկօրյա գիտարշավի ժամանակային սուղ պայմաններում հավաքել այդչափ շատ արժեքավոր ֆոլկլորային նյութ: Նշենք նաև, որ նա, բանագետ Ա. Սահակյանի համահեղինակությամբ, վերծանեց և կազմեց «Հայ ժողովրդական երգեր և նվագներ» մատենաշարի XII պրակը, որը նվիրված է Ապարանում 2000-2001 թվականներին իր իսկ նախաձեռնած գիտարշավների ընթացքում հավաքագրված պարերգերին (5.):

Ամբիոնի մանկավարժական, գիտահրատարակչական և մանավանդ հավաքչական աշխատանքներում անուրանալի է բանագետ-տեքստաբան, էպոսագետ Արուսյակ Սահակյանի դերը: Նա ինքը՝ լինելով ավանդական ֆոլկլորի կրող և անգուզական կրողների ժառանգ, իբրև մասնագիտություն ընտրած հայ բանահյուսությունը և այդ բնագավառում խոր և բազմակողմանի գիտելիքներ կուտակած մասնագետ, որը նաև տիրապետում է հարազատ ազգագրական գոտու բարբառին, նա գիտարշավների ժամանակ հեշտությամբ կարողացել է ստեղծել այնպիսի մտերմիկ և անմիջական մթնոլորտ, որը թույլ է տվել երգասացներին հաղթահարել ամոթխածությունն ու կաշկանդվածությունը, և պատրաստական ու սիրով վերհիշել իրենց մտապահած զանգները:

Մասնագետները որքան էլ վիճեն այն հարցի շուրջ, թե արդյոք կենդանի է դեռ ավանդական ֆոլկլորը, թե անվերադարձ հեռանում է, կշարունակի՝ զարգանալ, բնականաբար, նոր ձևեր ստանալով՝ ի հեճուկս տխուր կանխագուշակումների, թե՛ կդառնա լոկ թանգարանա-

լին նմուշ, այնուամենայնիվ կյանքը ցույց է տալիս, որ անսպաս է մարդու ինքնարտահայտման պահանջը, որի բավարարման միջոցները քաղվում են նաև ֆոլկլորի հարուստ շտեմարանից: Այսօր էլ գյուղերում շարունակում են երգաստեղծությամբ զեղարվեստական արձագանք տալ կենցաղային, հանրային, քաղաքական այս կամ այն իրադարձություններին: Պատմությունը ցույց է տալիս, որ հետաքրքրությունը ֆոլկլորի նկատմամբ պարբերաբար բռնկվելու հատկություն ունի: Դա առանձնապես տեղի է ունենում այն օրհասական պահերին, երբ ազգային մտածողության գլխին կախվում է կորստյան կամ այլ մշակութային երևույթների մեջ տարրալուծման վտանգը: Դա պարզապես ֆոլկլորի ինքնապահպանման բնագրն է, որ ժամանակ առ ժամանակ արթնանում է նոր ուժով: Իսկ պրոֆեսիոնալ երաժշտական արվեստը, որն իր ծնունդով պարտական է անցյալի զեղարվեստական ժառանգությանը, հնարավորություն է ստանում կրկին ու կրկին հենվել հարազատ հողին՝ ֆոլկլորով սնվելու և նորանալու, ստեղծագործական նոր թափ ստանալու, ազգային ինքնագիտակցությունը պահպանելու նպատակով:

ԾԱՆՈԹԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ

1. Кулаковский Л. В., Как собирать и записывать народные песни., М., 1962. Kulakovskij L. V., Kak sobirat' i zapisyvat' narodnye pesni., M., 1962.
2. Միհրան Թումանյան, Հայրենի երգ ու բան, 1-ին գիրք, Եր., ՀՀ ԳԱ հրատ., 1972 թ., 2-րդ գիրք, Եր., 1983 թ., 3-րդ գիրք, Եր., 1986 թ., 4-րդ գիրք, Եր., Ջանգալ, 2005 թ.: *Mihran Thumadchan*, Hayreni erg u ban, 1-in girq, Yer., HH GA hrat., 1972 th., 2-rd girq, Yer., 1983 th., 3-rd girq, Yer., 1986 th., 4-rd girq, Yer., Zangak, 2005 th.
3. Հայ ժողովրդական երգեր և նվագներ. «Թանկագին ավանդ» (Իշխան Կարապետյանի ձայնից վերծանեց, կազմեց և խմբագրեց Ա. Ա. Փահլևանյանը), Եր., Ամրոց գրուպ, 2020 թ.: Hay zhoghovrdakan yeger ev nvagner. "Tankagin avand" (Ishkhan Karapetyani dzaynitz vertsanetz, kazmetz ev khmbagretz A. A. Pahlevanyan'), Yer., Amrotz grup, 2020 th.
4. Հայ ժողովրդական երգեր և նվագները Ապարան, պրակ I, Եր., Կովիտաս, 2009 թ.: Նույն մատենաշարի Ապարան-1948, պրակ VIII, գիրք I, Եր., Ամրոց գրուպ, 2013 թ.: Ապարան-1948, պրակ X, գիրք II, Եր., Ամրոց գրուպ, 2014 թ.: Բոլոր պրակների կազմող-խմբագիրն է Ա. Ա. Փահլևանյանը: Hay zhoghovrdakan yeger ev nvagner. Aparan, prak I, Yer., Komitas, 2009 th. Nuyñ matenashari Aparan-1948, prak VIII, girq I, Yer., Amrotz grup, 2013 th., Aparan-1948, prak X, girq II, Yer., Amrotz grup, 2014 th. Bolor prakneri kazmogh khmbagirñ ej A. A. Pahlevanyan'.
5. Հայ ժողովրդական երգեր և նվագներ. Ապարան (2000-2001 թթ.), պրակ XII, Եր., Ամրոց գրուպ, 2015 թ.: Hay zhoghovrdakan yeger ev nvagner. Aparan, (2000-2001 thth. prak XII, Yer., Amrotz grup, 2015 th.

Բանալի-բառեր. հավաքչականության անհետաձգելիությունը, ուսանողական գիտարշավ, նյութի վերծանություն, ժողովածուների կազմում և հրատարակում:

Ключевые слова: неотложность собирательства фольклора, студенческие экспедиции, расшифровка материала, составление и издание сборников.

Keywords: ethnographic expeditions, student expeditions, deciphering of materials, collection compilation, publishing.

Նվիրվում է ԵՊԿ Հայ երաժշտական ֆոլկլորագիտության

Տեղեկություններ հեղինակի մասին. ԱԼԻՆԱ ԱՇՈՏԻ ՓԱՀԼԵՎԱՆՅԱՆ (ծ. 18.10.1936 թ. ք. Երևան): Ավարտել է ԵՊԿ երաժշտագիտության (1961-ին՝ Մ. Գ. Հարությունյանի դասարանը) և դաշնամուրային (1960-ին՝ Գ. Վ. Սարաջյանի դասարանը) բաժինները, 1967-ին՝ ասպիրանտուրան ՀՀ ԳԱԱ Արվեստի ինստիտուտում (սրբ.Ֆ.Ն. Կ. Թահմիզյան): Արվեստագիտության թեկնածու (1989 թ.), արվեստի վաստակավոր գործիչ (2008 թ.), պրոֆեսոր (1996 թ.): Դասավանդում է ԵՊԿ-ում 1970-ից, 1992-2018 թթ. ղեկավարել է կոմսերվատորիայի հայ երաժշտական ֆոլկլորագիտության ամբիոնը: Հեղինակ է՝ 2 մենագրության, 8 մասնագիտական և հանրակրթական դպրոցական դասագրքերի, հայ ժողովրդական երաժշտության շուրջ 10 ժողովածուների, հայ ժողովրդական երգերի մատենաշարի, շուրջ 100 գիտական և հրատարակախոսական հոդվածների՝ նվիրված ազգային ֆոլկլորի և ժամանակակից պրոֆեսիոնալ երաժշտական արվեստի հիմնախնդիրներին: Նրա մասին տե՛ս՝ էջ 25:

Сведения об авторе: АЛИНА АШОТОВНА ПАХЛЕВАНЯН (род. 18 октября 1936 года в Ереване). Окончила ЕГК по специальностям “Музыковедение” (класс М.Г.Арутюнян, 1961) и “Фортепиано” (класс Г.В.Сараджяна, 1960), затем прошла курс аспирантуры в Институте искусств НАН РА (рук. Н.К.Тагмизян, 1967). Кандидат искусствоведения (1989), засл. деятель искусств РА (2008), профессор ЕГК (1996). Преподает в ЕГК (с 1970 года), руководила кафедрой армянской музыкальной фольклористики (с 1992 по 2018 г.). Автор 2-х монографий, 8-ми учебников, 10-ти сборников армянской народной музыки, около 100 статей, посвященных проблемам национального фольклора и современного профессионального музыкального искусства. См. С. 25.

Information about the author: ALINA ASHOT PAHLEVANYAN graduated from the Yerevan State Conservatory with a degree in Musicology and Piano. Later she completed postgraduate studies at the Institute of Arts of the NAS of the RA. A. Pahlevanyan is Professor, has Ph. D. in History of Arts, and holds the title of an Honored Art Worker of Armenia. In 1992-2018 she was the Chair at the Department of Armenian Musical Folklore Studies at the YSC. She has written numerous monographs, textbooks, collections of Armenian folk music, articles on national folklore, and contemporary professional music. Go to P. 25.

Րեզյումե

Профессор ЕГК, кандидат искусствоведения **Алина Ашотовна Пахлеванян.** - “*Роль собирательской работы в музыкальной фольклористике и в системе образования*”.

Статья посвящена 50-летию юбилею кабинета народного музыкального творчества ЕГК им. Комитаса. В ней, подводя итоги полувековой деятельности студенческих фольклорных экспедиций консерватории, автор обсуждает проблемы безотлагательности собирательства, необходимости приобщения специализирующихся студентов к экспедиционной работе. В результате плодотворной деятельности консерватории в области собирательства уже издано 15 томов серии “Армянские народные песни и наигрыши”.

Summary

Professor of YSC, PhD candidate **Alina Ashot Pahlevanyan.** - “*The Importance of Folklore Collecting for Music Ethnography Studies and for the Education System*”.

The article is dedicated to the 50th anniversary of the Folk Music Cabinet at Komitas YSC. The paper summarizes the results of student folklore expeditions organized and implemented by Komitas Conservatory during half a century. The author discusses the urgency for folklore collecting works, and find it necessary to introduce the students to expeditionary work. The fruitful activity of the conservatory in the field of folklore collecting resulted in the publication of 15 volumes of the series “Armenian Folk Songs and Tunes”.